

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

Commissie van Redactie:

Dr. W. F. BAX (Amsterdam),

Dr. H. ENNO VAN GELDER (Voorburg).

Dr. J. W. A. VAN HENGEL (Utrecht),

Dr. J. H. JONGKEES (Bussum).

Dr. A. N. ZADOKS-JOSEPHUS JITTA (Amsterdam).

XXXVI 1949,

TWEEDE GEDEELTE.

AMSTERDAM

UITGAVE VAN HET GENOOTSCHAP

1949

JETONS VAN DE HOLLANDSCHE REKENKAMER MET INITIALEN

door

Dr. H. ENNO VAN GELDER

In het voorafgaande artikel stelt wijlen Mr. van Kuyk de vraag: „Hoe is het gegaan in de vele jaren, dat kennelijk voor de Hollandsche kamer jetons niet gemaakt zijn?“. Hij deed daarop oorspronkelijk een passage volgen, waarin eenige reeksen jetons¹⁾ met de wapenschildjes van Holland, Zeeland en Friesland of met die van Holland, Zeeland, Utrecht, Friesland en Overijssel beschreven werden, welke „naar veler meening, zoo van ouderen — Van Mieris en Van Loon — als ook van latere schrijvers ten dienste van de Rekenkamer in Den Haag geslagen zijn”²⁾. Hij concludeerde: „De bestemming van deze jetons is naar onze meening onzeker en stellig is het niet gerechtvaardigd alléén op grond van een wapencombinatie der onder de Hollandsche rekenkamer ressorteerende landen een bestemming voor die kamer aan te nemen. Er bestaat hier een mogelijkheid, meer echter niet”. In een noot stelde hij, dat de rekeningen van den Auditeur der Rekenkamer *niet* de gegevens bevatten om de vraag tot oplossing te brengen³⁾.

Intusschen heeft echter voortzetting van het door hem aangevangen, doch helaas niet afgesloten archief-onderzoek nieuwe gegevens aan het licht gebracht, welke de zekerheid verschaffen dat bedoelde reeksen — met enkele andere — ten dienste van de rekenkamer in Den Haag geslagen zijn. Vandaar, dat wij gemeend

¹⁾ Hierachter: *Catalogus* no. I—V, VIII en XIII.

²⁾ De bedoelde auteurs zijn: van Mieris, I, blz. 439; II, blz. 367; III, blz. 208—9; van Loon, I, blz. 28—9; auctie-catalogus L. De Coster, no. 42 en 56; Visart de Bocarmé in *Revue belge de Num.* 1921, blz. 203.

³⁾ Zie ook *Oud-Holland* LXIII (1949), blz. 56 v.

hebben de passage over deze stukken te moeten weglaten en vervangen door het volgende.

* * *

Het trekt de aandacht, dat de onderhavige jetons met drie of vijf wapenschildjes alle een aantal letters vertoonen, welke betekenis aan oudere auteurs duister was ⁴⁾. Dergelijke letters komen ook voor op oudere jetons welke met zekerheid aan de Hollandsche kamer toegekend zijn ⁵⁾ en op verschillende jetons van de kamer te Brussel ⁶⁾. Reeds door Alvin en Visart de Bocarmè ⁷⁾ werd erop gewezen, dat deze letters waarschijnlijk de initialen van meesters en andere ambtenaren van de kamers zijn, welke veronderstelling voor verschillende stukken van de Brabantsche kamer steun vindt in de bekende namen van rekenmeesters en in het voorkomen van enkele volledige namen op jetons ⁸⁾.

Onderzoek in het Algemeen Rijksarchief naar de namen van meesters, auditeurs en ordinaris-klerken van de Haagsche kamer ⁹⁾ heeft de zekerheid opgeleverd, dat alle op de jetons met wapenschildjes voorkomende letters ¹⁰⁾ verklaard kunnen worden als initialen van deze leden van het personeel van de kamer en, dat op de gedateerde reeksen — behoudens enkele aan het toeval van de bewaring toe te schrijven uitzonderingen — alle te verwachten initialen van meesters, auditeurs en ordinaris-klerken vertegenwoordigd zijn. Aan de bestemming voor de rekenkamer kan dus niet meer worden getwijfeld. Bovendien kunnen op grond van op gelijke wijze afdoende te verklaren letters verschillende reeksen, waarvan voorstelling noch omschrijven op verband met de rekenkamer wijzen, hieraan worden toegekend. Zoo de jetons van 1539, waar-

⁴⁾ Van Mieris, II, blz. 368; III, blz. 209.

⁵⁾ Zie noot 14.

⁶⁾ Zie: *Catalogus* nummers 10, 11, 15, 18—30, 89; Dugniolle no. 1408—1429 (van 1540).

⁷⁾ Alvin in *Revue belge de Num.* 1898, blz. 56; Visart de Bocarmè *aldaar* 1921, blz. 201—2.

⁸⁾ Zie: *Catalogus* nummer 18 a—c.

⁹⁾ De namen werden geput uit de rekeningen van den Auditeur (zie hiervoor noot 21) en uit de Commissie-boeken van de Rekenkamer (Inv. Rekenkamer der Domeinen no. 490—495). Zie ook: Aanwinsten 1839 A, no. 1^b.

¹⁰⁾ Verschillende bij Dugniolle — naar van Orden — genoemde lettercombinaties dienen als onbetrouwbaar ter zijde gelaten te worden.

van de beeldenaar betrekking heeft op de vrede met Frankrijk, die van 1542 met buste van den Keizer en wapen van Holland en die van 1554 met buste en keizerlijke adelaar¹¹⁾).

Merkwaardig is, dat de naam van denzelfden persoon dikwijls op onderscheiden reeksen op zeer verschillende wijze wordt verkort. Bijvoorbeeld wordt Mr. Jacob de Jonge aangeduid met I, M I D I, M I, M I D, M I I en I D I, Mr. Pieter van Sinte-Pieters met M P V en M P S of — in den Latijnschen vorm van zijn naam: de Sancto Petro — met M P D en P D S. Voor een deel kan dit verklaard worden uit de beeldenaars, die zich hier meer voor het plaatsen van vier letters leenen, elders meer voor twee of drie; overigens schijnt echter wel een opzet aanwezig om de aanduidingen regelmatig te wijzigen.

De in de aanhef geciteerde vraag, wat gebeurd is in de vele jaren, dat jetons van de Hollandsche kamer niet gevonden worden, kan thans op grond van het bovenstaande gedeeltelijk beantwoord worden. Het blijkt, dat in verschillende jaren wel speciale jetons voor de rekenkamer zijn vervaardigd, doch dat hierop dikwijls een aanduiding van de bestemming ontbreekt; zelfs eenige malen jetons, welke het uiterlijk hebben van herinneringsstukken, zooals die van 1538, 1539 en 1544¹²⁾. Wij vinden hier een bijzonder duidelijk voorbeeld van het te verwachten overgangsstadium in de ontwikkeling van de jeton van rekenmiddel tot herinneringsstuk¹³⁾.

De vraag worde nog gesteld of de thans aangevulde reeks jetons van de Haagsche rekenkamer volledig is. Voor den regeeringstijd van Maria en Philips den Schoone is een antwoord op deze vraag niet te geven. Naast reeksen met letters, welke als initialen alle verklaard kunnen worden¹⁴⁾, doch den indruk maken zeer onvolledig

¹¹⁾ Zie: *Catalogus* nummers VII, VIII en XII.

¹²⁾ Zie: *Catalogus* nummers VI, VII en XI.

¹³⁾ Zie hiervoor blz. 28.

¹⁴⁾ Bekend zijn:

Catalogus no. 38: L. Mr. Lucas van Teylingen en P. Pieter van Teylingen, klerk-ord^s 1488—1504.

Catalogus no. 39: L. Mr. Lucas van Teylingen.

Catalogus no. 40 (1482): I. Mr. Jacob Cruesinck en L. Lucas van Teylingen, auditeur en klerk.

Catalogus no. 46: C. Mr. Cornelis de Jonge † 1503; I. Mr. Jan Stalpart 1503—1510; V. Vincent Cornelisz., klerk-ord^s.

Catalogus no. 47 (1505): L. Mr. Lucas van Teylingen.

overgeleverd te zijn, komen stukken zonder initialen voor; beide groepen zijn voor het grootste deel ongedateerd, zoodat een chronologische ordening bezwaarlijk is. Een dergelijke ordening is daarentegen wel mogelijk voor de periode van Karel V (1506—1555), waarin alle thans aan de kamer toe te schrijven jetons een jaartal dragen of met zekerheid te dateeren zijn¹⁵). Tezamen zijn dit ruim 20 reeksen.

Zooals boven reeds uiteengezet is, blijkt uit de vrij volledig bewaarde rekeningen van den Auditeur, dat ieder jaar hetzij jetons werden uitgereikt, hetzij aan de meesters, auditeur en ordinaris-klerk een vergoeding in geld werd uitbetaald voor het niet ontvangen van legpenningen. Dit laatste was het geval in 1519, 1520, 1525, 1527, 1530, 1531, 1533, 1534, 1535 en 1537; van deze jaren zijn jetons dan ook niet bekend. Betaling aan den muntmeester wegens levering van leggeld had plaats in 1532, 1536, 1538, 1543—1551; jetons zijn echter slechts bekend voor 1532, 1538, 1543, 1544, 1545, 1548 en 1550¹⁶). Met zekerheid kan dus worden vastgesteld, dat in 1536, 1546, 1547, 1549 en 1551 door den muntmeester jetons geleverd zijn, terwijl stukken met deze jaartallen niet zijn voorgekomen. Bij de rijke overlevering lijkt het uitgesloten, dat deze door toeval onbekend gebleven zijn. Twee mogelijkheden kunnen ter verklaring van dit verschijnsel overwogen worden: 1. in deze jaren zijn jetons geleverd met beeldenaar en omschriften van algemeenen aard, zooals er talloze bekend zijn, waarvan de bestemming niet blijkt; 2. in deze jaren zijn de jetons van een voorafgaand jaar zonder wijziging van beeldenaar en jaartal opnieuw geslagen. Voor de Hollandsche kamer lijkt de tweede verklaring voorshands aannemelijker, omdat niet in te zien is, waarom enkele

¹⁵) Behalve de hierachter onder nummer I—XIII beschreven reeksen:

Catalogus no. 48 (1507): L, Mr. Lucas van Teylingen † 1508.

Catalogus no. 49 (1509): I, Mr. Jan Stalpart of Jacob de Jonge, klerk-ord^s; V, Mr. Vincent Cornelisz.; C, Mr. Cornelis Boullin; T, Thielman van Dullekem, auditeur.

Catalogus no. 50 en 51 (waarschijnlijk 1510): CB, Mr. Cornelis Boullin † 1511; TD, Thielman van Dullekem, auditeur.

Catalogus no. 77 (1550), no. 79 noot (1552), no. 78—80 (1555): alle zonder letters.

¹⁶) Voor de overige jaren ontbreekt elke vermelding.

malen van het tusschen 1505 en 1548 vaste gebruik de stukken van initialen te voorzien, zou zijn afgeweken.

In het algemeen zal echter ook ernstig rekening gehouden dienen te worden met de eerste mogelijkheid. Voor den tijd van Philips II is een geval aan te wijzen, dat voor de Hollandsche kamer een jeton geslagen werd met een algemeenen beeldenaar¹⁸⁾. Elders, waar het gebruik van initialen niet of zelden voorkwam, zal dit meermalen het geval geweest zijn. Naar alle waarschijnlijkheid zijn verschillende reeksen jetons, welke slechts portret of naam van den landsheer vertoonen, ten dienste van een der rekenkamers geslagen; voorshands is echter nog niet uit te maken welke dit zijn.

¹⁸⁾ Een post in de rekening van den muntmeester te Hasselt (van der Chijs, *De munten van Overijssel*, blz. 391) vermeldt „negen honderdt koperen penninghen, daerop gefigureert staet deffigies van den Coninck ... ende de Coninghinne van Spaengnien, die ghedeelt ende gedistribueert zullen werden de voornoemde meesters ...”. Bedield is kennelijk de jeton met het muntteken van Hasselt, die de borstbeelden en namen van Philips en Isabella vertoont (Dugniolle, no. 2210; Inv. no. 1824—1825).

CATALOGUS

I* Vz. drie wapenschilden (Holland, Zeeland en Friesland),
1511-21 waarnaast een of twee letters.

(vijfbladig roosje) IVS SVVM VNICVIQVE (RE)TRIBUITE jaartal
(interpunctie lelies)

Kz. Bourgondisch kruis door vuurijzer, kroon en keten
van het Guldenvlies.

(vijfbladig roosje) HONESTE VIVITE NEMINEM LEDITE (interpunctie:
lelies).

Dugniolle n°. 940—948, 970—975, 1001—1008,
1056—1059, 1132—1140. De beeldenaar van de Kz.
is dezelfde als die van *Catalogus* n°. 50 en 51.

Letter V, Mr. Vincent Cornelisz.: Dugniolle n°. 943
(1511); Inv. n°. 649—50 (1512); Inv. n°. 677
(1513); Inv. n°. 723—4 (1515); Inv. n°. 798—9
(1521).

Letters CB, Mr. Cornelis Boullin (overleden 1511): Inv.
n°. 629 (1511).

Letter C, Mr. Claes van Essche: Inv. n°. 628 (1511); Inv.
n°. 651 (1512); Inv. n°. 681 (zilver), 680 (1513);
Inv. n°. 797 (1521).

Letters TD, Mr. Thielman van Dullekēm (benoemd
1511): Inv. n°. 630 (1511).

Letter T, dezelfde: Dugniolle n°. 940 (1511); Inv. n^o.
646—7 (1512); Inv. n°. 678—9 (1513); Inv. n^o.
1057 (1515).

Letter I, Jacob de Jonge, auditeur: Inv. n°. 627 (1511);
Inv. n°. 648 (1512); Dugniolle n°. 1005 (1513); Inv.
n°. 722 (1515); Inv. n°. 801—2 (1521).

De nummers met een ster zijn afgebeeld op plaat 9.

Letter W, waarschijnlijk Vincent Dammasz., klerk-ord^s:
Inv. n°. 800 (1521).
Bovendien een exemplaar in zilver van 1513 zonder
letters, waarop ingesneden een kat of muis en b W:
Inv. n°. 682.
Voor andere letters: Dugniolle n°. 944, 974, 947—8,
1001, 1007, 1058 en 1139.

- II Vz. gelijk vorig nummer.
1521 Kz. dubbele adelaar met wapenschild van Oostenrijk voor
de borst.
(vijfbladig roosje) HONESTE VIVITE NEMINEM LEDITE A 1521
(interpunctie: lelies).
Dugniolle n°. 1141—1143.
Letter V, Mr. Vincent Cornelisz.: Inv. n°. 804.
Letter C, Mr. Claes van Essche: Inv. n°. 803.
Letters T en I: niet voorgekomen.
Letter W, waarschijnlijk Vincent Dammasz., klerk-ord^s:
Inv. n°. 805—6.
- III* Vz. dezelfde wapenschilden als op nummer I, doch
1523 straalsgewijze geplaatst, in het midden een letter.
(vijfbladig roosje) IVS SVVM VNICVIQVE RETRIBVITE 1523 (inter-
punctie: lelies).
Kz. zuilen van Hercules, met kroon en spreukband, waarop
PLVS OVLTRE.
(kroon) HONESTE VIVITE NEMINEM LEDITE 1523 (interpunctie:
lelies).
Dugniolle n°. 1167—1171.
Letter V, Mr. Vincent Cornelisz.: Inv. n°. 834.
Letter C, Mr. Claes van Essche: niet voorgekomen.
Letter T, Mr. Thielman van Dullekem: Inv. n°. 832.
Letter I, Mr. Jacob de Jonge: Inv. n°. 833.
Letter W, waarschijnlijk Vincent Dammasz., klerk-ord^s:
Inv. n°. 835 en — in zilver zonder jaartal op Kz. —
n°. 836.

- IV* 1532 Vz. Karel V geharnast te paard, rijdend naar rechts.
 (Geld. kruis) DA MICH I VIRTVTEM CONTRA HOSTES TVOS (interpunctie: blaadje).
 Kz. vijf ruitvormige wapenschilden (Holland, Zeeland, Friesland, Utrecht en Overijsel), waartusschen vier of twee letters.
 (vijfbladig roosje) SI DEVS NOBISCVM Q CONTRA NOS 1·5·3·2 (interpunctie: blaadje).
 Dugniolle n°. 1267—1279.
 Letters M V C Z, Mr. Vincent Cornelis-zoon: Inv. n°. 927—30.
 Letters M C V E, Mr. Claes van Essche: Inv. n°. 940—2.
 Letters M I D I, Mr. Jacob de Jonge: Inv. n°. 943 (zilver), 944—5.
 Letters M V D Z, Mr. Vincent Dammas-zoon: Inv. n°. 931.
 Letters G R, Gerrit van Renoy, auditeur: Inv. n°. 937—9.
 Letters P B, Pieter Bol, auditeur: Inv. n°. 936.
 Letters H V D K, Heyman van de Ketel, klerk-ord^s: Inv. n°. 933 (zilver), 934—5.
 Zonder letters: Inv. n°. 932.
- V 1538 Geheel als voorgaand nummer, doch omschrift Kz. eindigend met 38.
 Dugniolle n°. 1370—1372. — Slechts bekend met de initialen van de beide auditeurs.
 Letters G R, Gerrit van Renoy, auditeur: Inv. n°. 1036.
 Letters P B, Pieter Bol, auditeur: Inv. n°. 1035.
- VI* 1538 Vz. vijf gestyleerde wapenschilden, waartusschen vier of twee letters en een of drie klaverblaadjes.
 (vijfbladig roosje) DA PACEM DNE TE(M)PORIS Z ETERNTATIS (interpunctie: klaverblaadje).
 Kz. gekroonde dubbele adelaar en gekroonde lelie, verbonden door krullen, waarboven 1538.

(Geld. kruis) A Q V I L A C U (M) L I L I O P A C E M C O (N) V E N E R V N T
(interpunctie: klaverblaadje).

Dugniolle n°. 1345—1353. — De voorstelling der Kz. heeft betrekking op de te Nice gesloten wapenstilstand tusschen den Keizer en den Koning van Frankrijk. — Voor de namen der functionarissen zie bij nummer IV.

Letters M V C Z: Inv. n°. 1013.

Letters M V C E: Inv. n°. 1012.

Letters M I D I: Inv. n°. 1014.

Letters M V D Z: Inv. n°. 1018.

Letters G R: Dugniolle n°. 1353?

Letters P B: Inv. n°. 1015.

Letters H V D K: Inv. n°. 1016—7.

Zonder letters: Dugniolle n°. 1351.

VII* Vz. een groep groote en kleine vogels, gaande naar links,
1539 waaronder vier of twee letters gerangschikt om een ruit of strik.

VOLVCRES : ornament : VOBIS : ornament : CAVETE.

Kz. dubbele adelaar en (Gallische) haan, beide gekroond.

(vijfbladig roosje) G A L L V S A M I C V S A Q V I L E 1539 (interpunctie: klaverblaadje tusschen dubbele punten).

Dugniolle n°. 1375—1395; van Mieris, III, blz. 9. — De voorstelling der Kz. heeft betrekking op den vrede van Toledo tusschen den Keizer en den Koning van Frankrijk. — Voor de namen der functionarissen zie bij nummer IV.

Letters M V C Z: Inv. n°. 1039 (zilver), 1040.

Letters M C V E: Inv. n°. 1042—3.

Letters M I D I: Inv. n°. 1038.

Letters M V D Z: Inv. n°. 1047.

Letters G R: Inv. n°. 1045—6.

Letters P B: Inv. n°. 1041.

Letters H V D K: Inv. n°. 1044.

Zonder letters: Inv. n°. 1048—9.

VIII* Vz. Karel V geharnast en gekroond, met zwaard en rijks-
1542 appel, ten halven lijve.

EXVRGE DOMINE ADIVVA NOS · 1542 (interpunctie: klaverblaadje).

Kz. naar links zittende leeuw met bannier van Holland,
binnen omheining, waaronder twee letters ter weerszijden
van een ruit.

DA VIRTVTEM CONTRA HOSTES TVOS (interpunctie: klaverblaadje).

Dugniolle n°. 1486—1496; van Mieris, III, blz. 56.

— Zie plaat 5, n°. 11.

Letters M C, Mr. Claes van Essche: Inv. n°. 1169.

Letters M I, Mr. Jacob de Jong: Inv. n°. 1165 (zilver),
1166—7.

Letters M V, Mr. Vincent Dammasz.: Inv. n°. 1172.

Letters M G, Mr. Gerrit van Renoy: Inv. n°. 1170.

Letters M Z, Mr. Zeegher van Alveringhe: Inv. n°. 1173.

Letters H V, Heyman van de Ketel, auditeur: Inv. n°. 1168.

IX* Vz. gelijk nummer IV, doch omschrift:

1543 (vijfbladig roosje) IN (ornament) PACE (ornament) IN (ornament)
IDIPSVM (ornament) 1543.

Kz. drie gestyleerde wapenschilden (Holland, Zeeland en
Friesland), waartusschen drie letters.

(vijfbladig roosje) DORMIAM (ornament) ET (ornament) REQUIESCAM.

Dugniolle n°. 1531—1542; van Mieris, III, blz. 78.

— Dezelfde reeks met jaartal 1542 (Dugniolle n°. 1508—1514, naar van Orden) berust vermoedelijk op onjuiste lezing.

Letters M I D, Mr. Jacob de Jonge: Inv. n°. 1200.

Letters M V D, Mr. Vincent Dammasz.: Inv. n°. 1197.

Letters M G R, Mr. Gerrit van Renoy: Inv. n°. 1201.

Letters M Z V, Mr. Zeegher van Alveringhe: Inv. n°. 1202.

Letters M P V, Mr. Pieter van Sinte Pieters: Inv. n°. 1198.

Letters H V D, Heyman van de Ketel, auditeur: Inv. n°. 1199.

Letters A V L, Aelbrecht van Loo, klerk-ord^s, na Nov. 1543 auditeur: Inv. n°. 1196.

Letters R V D, Reyer van der Does, klerk-ord^s: Dugniolle n°. 1535.

- X
1544 Vz. gelijk nummer IV, doch omschrift:
(vijfbladig roosje) IN EQVITATE VIVIFICA ME 1·5·4·4 (interpunctie: klaverblaadje).
Kz. de wapenschilden van Holland, Zeeland en Friesland, waartusschen drie letters, gegroepeerd om dat van Gelre.
(vijfbladig roosje) VINCVLVM CONCORDIE DILIGIT DEVS : (interpunctie: klaverblaadje).
Dugniolle n°. 1585—1592; van Mieris, III, blz. 102.
— Voor de namen der functionarissen zie bij nummer IX.
Letters M I D: Inv. n°. 1238.
Letters M V D: Inv. n°. 1241.
Letters M G R: Inv. n°. 1239.
Letters M P D, Mr. Pieter de Sancto Petro: Inv. n°. 1240.
Letters M H V, Mr. Heyman van de Ketel: Inv. n°. 1237.
Letters A V L, Aelbrecht van Loo, auditeur: Dugniolle n°. 1583?
Letters R V D, Reyer van der Does, klerk-ord^s: Inv. n°. 1242.

- XI*
1544 Vz. de wapenschilden van Oostenrijk, Frankrijk en Engeland, straalsgewijze geplaatst.
(vijfbladig roosje) CONCORDES REDDIDIT REGES TERRE DEVS : (interpunctie: klaverblaadje).
Kz. gelijk vorig nummer.
Dugniolle n°. 1581—1582; van Mieris, III, blz. 102.
— De voorstelling der Vz. heeft betrekking op de

vrede van Crépy. — Slechts met enkele initialen bekend.

Letters M I D: Dugniolle n°. 1582.

Letters M G R: Inv. n°. 1236.

Letters A V L: Inv. n°. 1235.

- XII* 1545 Vz. buste van Karel V met lauwerkrans, naar rechts.
(vijfbladig roosje) INCLINA · COR · MEVM · DEVS · 1545.
Kz. dubbele adelaar met wapenschild van Holland voor de borst.
(kroon) AD · FACIENDAS · IVSTIFICATIONES · TVAS · gevolgd door drie letters.
Dugniolle n°. 1605—1619; van Mieris, III, blz. 109.
— Zie plaat 5, n°. 8.
Letters M I I, Mr. Jacob de Jonge: Inv. n°. 1253 (zilver), 1254—6.
Letters M V D, Mr. Vincent Dammasz.: Inv. n°. 1262—3.
Letters M G R, Mr. Gerrit van Renoy: Inv. n°. 1261.
Letters M P S, Mr. Pieter van Sinte-Pieters: Inv. n°. 1257.
Letters M H K, Mr. Heyman van de Ketel: Inv. n°. 1259—60.
Letters A V L, Aelbrecht van Loo, auditeur: Inv. n°. 1258.
Letters A N, Adriaen Numan, auditeur: Inv. n°. 1264.
Letters R V D, Reyer van der Does, klerk-ord^s: Inv. n°. 1265.
Zonder letters: Dugniolle n°. 1619.

- XIII* 1548 Vz. gelauwerde buste van Karel V naar links.
(vijfbladig roosje) CA · V · RO · IMP · AVG · PIVS · ET · FOELIX.
Kz. drie gestyleerde wapenschilden (Holland, Zeeland en Friesland), waartusschen drie letters.
(vijfbladig roosje) RESTITVTO · IMP · REDIT · TRIVMPH(O) · 1548.
Dugniolle n°. 1716—1737; van Mieris, III, blz. 208.
— De voorstelling der Kz. heeft betrekking op het einde van den oorlog in het Duitse Rijk.

Letters I D I, Mr. Jacob de Jonge: Inv. n°. 1367.
Letters M V D, Mr. Vincent Dammasz.: Inv. n°. 1377.
Letters M G R, Mr. Gerrit van Renoy: Inv. n°. 1371—3.
Letters P D S, Mr. Pieter de Sancto Petro: Inv. n°. 1370.
Letters H V K, Mr. Heyman van de Ketel: Inv. n°. 1368
(zilver), 1369.
Letters A V L, Aelbrecht van Loo, auditeur: Inv. n°. 1378.
Letters A N M, Adriaen Numan, auditeur: Inv. n°. 1374—5.
Letters R V D, Reyer van der Does, klerk-ord^s: Inv. n°. 1376.

AANVULLINGEN OP DEEL I (DE MIDDELEEUWEN)

- 14bis. Vz. twee vuurijzers, waaronder het Guldenvlies.
+ IETTORS x POVR x LES x COPTES x EN x BRAB
Kz. gelijk n°. 13.
Inv. n°. 73. — Dugniolle n°. 113.
30. De Kz. heeft hetzelfde omschrift als de Vz.
- 30bis. Vz. gelijk nummer 30.
Kz. twee letters (N en A) door band verbonden.
(Geld. kruis) QVI · BIEN · IETTERA · LE · COMPTE · TROVERA.
Inv. n°. 719. — Dugniolle n°. 1049.
- 60bis. Vz. gelijk nummer 60.
Kz. gelijk nummer 13.
Inv. 1938, n°. 204.

H. E. v. G.

PLAAT 5

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

PLAAT 6

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

PLAAT 7

83

89

90

91

94

95

97

103

106

107

117

122

PLAAT 8

130

140

142

145

160

163

164

167

168

174

178

I

III

IV

VII

VI

VIII

IX

XI

XII

XIII